

УДК 347.78:004.738.5(477)

Григор'янц Галина Ігорівна,

аспірант кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права,
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Актуальність теми даної статті пов'язана із зростанням рівня порушень авторських і суміжних прав в мережі Інтернет, яке визиває занепокоєння, Україна визнана однією з країн з найбільшим рівнем порушень у даній сфері. Основною з причин такого положення речей визнається недосконалість законодавства про авторське право в мережі Інтернет, а також його невідповідність сучасним умовам життя та сучасному рівню технологій.

Стан дослідження теми. Правове регулювання авторського права в мережі Інтернет продовж останніх років залишається однією із найбільш актуальних тем серед спеціалістів. Досліджується такими вченими як: О.Ю. Битяк, А.В. Орлова, Є.В. Підлісний, О.І. Харитоновна, Ю.І. Юдкін та ін.

Метою статті є аналіз законодавства України, виявлення проблемних питань, а також тенденцій розвитку.

Виклад основного матеріалу. Законодавче регулювання мережі Інтернет в Україні знаходиться на дуже низькому рівні, нормативно-правові акти не розкривають поняття які пов'язані з мережею Інтернет (правопорушення в мережі Інтернет, інтернет-відносини та ін.), а деякі з них зовсім не містять даного терміну. Законодавство України не дає чіткої відповіді на питання суб'єкту відповідальності за правопорушення в мережі Інтернет, це може бути як користувач, так і володілець сайту, в проекті закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав» та в рекомендаціях Державної служби інтелектуальної власності передбачена відповідальність також і провайдера. Ще одна проблема, яка виникає в момент доказування вчинення правопорушення в мережі Інтернет, це складність та нерегульованість процесу надання та фіксації доказів. Отже, ці проблеми та багато інших, свідчать про те, що в законодавстві України відсутні норми які б повно та конкретно регулювали відносини захисту об'єктів авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет.

Основним законом, який регулює відносини авторського права і суміжних прав є Цивільний кодекс України, який по суті оперує лише загальними положеннями та не містить в собі специфічних статей пов'язаних з мережею Інтернет. Однак, в ньому врегульоване питання про відтворення твору, відповідно до ст. 441 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) відтворення будь-яким способом та у будь-якій формі є його використанням, по суті дана стаття також включає в себе і відтворення за допомогою мережі Інтернет.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» містить в собі певні необхідні терміни та положення, що стосуються захисту авторських і суміжних прав в мережі Інтернет: піратство; контрафактний примірник твору; опублікування твору, фонограми, відеограми (яке включає в себе випуск твору також і в електронній формі); плагіат; способи захисту авторського права і суміжних прав. Однак, вказані положення також не містять специфічних положень які стосуються мережі Інтернет.

У Законі України «Про телекомунікації» надано визначення мережі Інтернет – це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами [1].

До актів, що регулюють відносини пов'язані з використанням інформації, належать закони України: «Про інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про телекомунікації», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про електронний цифровий підпис» та ін.

Стосовно законодавчих актів України, ми можемо побачити, що деякі положення про авторське право в мережі Інтернет закріплені, однак потребують систематизації в одному законі. Цивільний кодекс України взагалі не містить положень стосовно

но Інтернету, поняття мережі Інтернет міститься в Законі «Про телекомунікації», деякі статті Закону України «Про авторське право і суміжні права» мають поверхневе відношення до мережі Інтернет, та не включають ніяких специфічних термінів та особливостей розміщення, використання та захисту об'єктів авторського права в мережі Інтернет.

Потрібно зауважити, що певні положення щодо захисту об'єктів авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет роз'яснюються в рамках Пленуму Верховного суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав». В Пленумі надано тлумачення розміщенню творів у мережі Інтернет – це подання творів до загальної відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним бажанням, таке розміщення є правомірним лише з дозволу автора чи іншої особи, яка має авторське право.

Вказується на те, що виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер, якщо у зв'язку з таким розміщенням у мережі Інтернет порушуються майнові права суб'єкта авторського права дає підстави для судового захисту авторського права. Неправомірне зберігання копії комп'ютерної програми в пам'яті електронного засобу (комп'ютера тощо) є порушенням майнового авторського права [2]. І хоча ці положення не визнаються обов'язковими, але по суті використовуються судами у практиці вирішення спорів. Але не досягнуто ще безліч питань, які потребують негайного роз'яснення та фіксації в законодавстві. Наприклад, Ю.І. Юдкін в своїй статті, вказує перелік термінів, які необхідно визначити в законодавчому порядку це такі базові поняття, як, власне, мережа Інтернет, доменне ім'я, директорія, файл, провайдер, хостинг-провайдер, власник доменного імені, сайт, статичне й динамічне представлення інформації, цифрова й аналогова форма представлення інформації, гіперпосилання, фрейм, трафік, клік, peer-to-peer, скачування, форум, ньюс-група та ін. Причому зробити це не в розрізних підзаконних актах, важкодоступних для користувачів мережі, а в єдиному кодифікованому акті. Без цього всі спроби сформулювати ефективний захист авторських прав у мережі Інтернет приречені на провал. Без цього щоразу у суді навіть у самій очевидній ситуації треба буде пояснювати судді, про що ми говоримо [3, с.205].

Державною службою інтелектуальної власності були розроблені Рекомендації для Інтернет-

провайдерів, контент-провайдерів та користувачів файлообмінних мереж та інших веб-сервісів щодо правомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет. В них визначені порушення авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет, діяльність провайдерів щодо надання послуг у мережі Інтернет, впровадження заходів, спрямованих на дотримання вимог законодавства при користуванні Інтернет-послугами та запобігання онлайн-піратству, перспективи внесення змін до законодавства України щодо відповідальності провайдерів [4]. В даній рекомендації вчасності вказується на необхідність введення відповідальності постачальників Інтернет-послуг.

В Указі Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» передбачено, що розвиток національної складової глобальної інформаційної мережі, забезпечення широкого доступу до цієї мережі громадян та юридичних осіб усіх форм власності в Україні, належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів є одним з пріоритетних напрямів державної політики в сфері інформатизації, задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудови відкритого демократичного суспільства, розвитку підприємництва. Враховуючи те, що мережа Інтернет поставила перед суспільством питання щодо належного захисту авторських і суміжних прав, даний указ містить також положення щодо вдосконалення правового регулювання діяльності суб'єктів інформаційних відносин, виробництва, використання, поширення та зберігання електронної інформаційної продукції, захисту прав на інтелектуальну власність, посилення відповідальності за порушення встановленого порядку доступу до електронних інформаційних ресурсів всіх форм власності, за навмисне поширення комп'ютерних вірусів [5].

Розвиток та вдосконалення телекомунікаційних мереж України здійснюється відповідно до Концепції розвитку телекомунікацій України із застосуванням новітніх технологій у сфері телекомунікацій.

Розвиток інформаційного суспільства в Україні координується відповідно до Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.

В Україні здійснюються певні спроби внесення змін до законодавства. Наприклад, законопроект № 6523 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань авторського права і суміжних прав» 2010 року. Оцінюючи проект у цілому, юристи називають його досить сирим та незбалансованим. В

проекті запропоновано виключити з поняття «розповсюдження» безоплатне розповсюдження творів на інтернет-ресурсах, оскільки під це поняття підпадатиме лише продаж або інше відчуження оригіналу або примірника твору, тоді як, по-перше, примірником твору визнається лише матеріальна копія, а по-друге, під час копіювання файлу з твором не відбувається ані відчуження, ані продажу твору. По суті, проект зводить поняття «розповсюдження» лише до обігу матеріальних копій, тоді як Інтернет зазвичай оперує електронними файлами без матеріальних носіїв. Також за даним законопроектом у разі виявлення порушення в мережі Інтернет суб'єкт авторського права і (або) суміжних прав має право звернутися до особи, за допомогою послуг якої порушується авторське право і (або) суміжні права, у тому числі до провайдера/оператора телекомунікацій, котрий забезпечує доступ до мережі Інтернет або послуги з розміщення інтернет-сайту абонента на обладнанні провайдера, з вимогою сприяти припиненню порушення авторського права і (або) суміжних прав, яка має бути розглянута протягом двох тижнів, а порушення прав має бути припинене. Також запроваджуються норми про можливість стягнення відшкодування в подвійному розмірі збитків, завданих порушенням авторського права (до речі, аналогічна норма вже давно працює в сусідній Росії), можливість нотаріально засвідчувати зображення веб-сторінок для їхнього подальшого використання як доказів чи можливість укладати ліцензійні угоди на програмне забезпечення не лише у письмовій формі, а й шляхом вчинення конклюдентних дій [6].

Також даним законопроектом передбачається обов'язок особи яка забезпечує доступ до мережі Інтернет або послуги з розміщення інтернет-сайту в разі порушення авторського права припинити доступ до мережі Інтернет або припинити надання послуг з розміщення Інтернет-сайту абонента на обладнанні провайдера.

З приводу вказаного законопроекту ведуться дискусії ще з 2010 року, які не вирішені досі, оскільки більшість статей потребує вдосконалення, та уточнення. Однак, якщо розглядати його як крок до вдосконалення законодавства в сфері захисту прав інтелектуальної власності від піратства, то його можна використовувати за основу для подальшого розвитку.

Чинне нормативне-правове регулювання авторського права в мережі Інтернет в Україні знаходиться на етапі становлення, більшість документів, які приймаються по даному питанню, не мають статусу закону та носять лише рекомендаційний характер.

О.І. Харитонова вказує на певні проблемні питання, які виникають з приводу порушень в мережі Інтернет та недостатнього законодавчого регулювання цієї сфери: «Як вбачається з аналізу чинного

законодавства, при кваліфікації діянь як порушень у мережі Інтернет постає проблема визначення не лише ознак порушення, його галузевої приналежності, але й встановлення належного суб'єкта такого правопорушення. Зазначене зумовлює необхідність розробки чіткого механізму захисту прав авторів у мережі Інтернет з встановленням суб'єктів правовідносин, що виникають, специфіки їх об'єкту» [7, с. 226].

А.В. Орлова, також висловлює свою точку зору з приводу невідповідності законодавства до сучасних реалій і як результат поширеність такого правопорушення як плагіат: «Відсутність належної законодавчої бази обумовила поширення плагиату, судові справи щодо якого надзвичайно складні, оскільки довести сам факт плагиату непросто. Поширення набули факти незаконного розповсюдження творів у мережі Internet, їх публічне сповіщення у громадських місцях, наукового плагиату, що призводить до появи так званих «фахівців», досягнення яких викликають великий сумнів. Українські науковці висловлюють занепокоєність розповсюдженням плагиату в усіх сферах суспільного життя» [8, с. 6-7].

О.Ю. Битяк, проаналізувавши проблеми, які існують у сфері функціонування Інтернет і потребують нагального вирішення, виділяє наступні:

- вироблення міжнародних правил користування мережею на базі тих нормативно-правових актів, які вже прийняті як міжнародно-правові, та з урахуванням напрацювань національного законодавства;

- визначитися відносно віднесення Інтернету до засобів масової інформації, а відповідно поширення законодавства щодо ЗМІ на Інтернет, враховуючи, що це зовсім інша сфера соціальної та інформаційної взаємодії людей, яка вимагає (обумовлює) зовсім інших підходів до правового забезпечення

- враховуючи значне зростання протизаконних управлінських, економічних, фінансових, юридичних тощо (крадіжки, тероризм, кіберзлочинність) операцій, що здійснюються з використанням мережі, зростання в Інтернет-просторі асоціальних елементів і осіб, які грубо порушують норми моралі, визначитися щодо заходів відповідальності (кримінальної, адміністративної, матеріальної) стосовно суб'єктів цієї діяльності;

- для формування відповідних правил держава має встановити не лише заходи карального, примусового чи адміністративного характеру, а й розглянути можливості визначення заходів, які б стимулювали досягнення певного стану мережі (інформації в ній), яка б відповідала виробленим людством цінностям як і правовим нормам. У цьому питанні важливе значення має саморегулюван-

ня в системі соціальних комунікацій Інтернету, як це відбувалося на початку його зародження;

– чітке розмежування правового врегулювання технічних проблем, питань організаційного характеру не пов'язаних із розповсюдженням інформаційної, але пов'язаних з безпекою мережевою, а також питань стосовно створення, використання, розповсюдження, збереження інформації, а відповідно врегулювання відносин, які виникають у цих сферах [9, с. 205-206].

Висновки. На основі вищезазначеного можна зробити висновки, що законодавство України майже не містить в собі положень які стосуються регулювання авторського права в мережі Інтер-

нет. А ті положення які існують, не узгоджені між собою та не містять в собі повну інформацію по даному питанню. Необхідно приділити увагу таким питанням: визначенню необхідних термінів, які використовуються при розгляді справ пов'язаних з мережею Інтернет; визначенню суб'єкта правопорушення; порядку взаємодії відповідних органів з юридичними особами при виявленні правопорушення (наприклад, з провайдерами); санкції за порушення авторських і суміжних прав в мережі Інтернет; порядку надання та фіксації доказів; запобіганню порушенням авторських і суміжних прав в мережі Інтернет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>
2. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : Постанова Пленуму Верховного суду України №5 від 04.06.2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10/page>.
3. Юдкін Ю.І. Правові проблеми захисту інформації в мережі Інтернет / Ю. І. Юдкін // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2007. – № 6. – С. 202-206.
4. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>.
5. Рекомендації для Інтернет-провайдерів, контент-провайдерів та користувачів файлообмінних мереж та інших веб-сервісів щодо правомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет: Рекомендації Державної служби інтелектуальної власності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/ip.html>
6. Підлісний Є. Дискусія: Авторський проект / Є. Підлісний // Український юрист. – №05. – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jurist.ua/?article/131>
7. Харитонов О.І. Порівняльно-правові дослідження піратства, контрафакції та плагіату за законодавством України та Польщі / О.І. Харитонов // Часопис цивілістики. – 2014. – №16. – С. 222-226.
8. Орлова А.В. Проблеми захисту авторського права в Україні / А.В. Орлова, Л.В. Перевалова // Вісник Національного Технічного Університету «ХПІ». – 2014. – № 37 (1080). – С. 4-8.
9. Битяк О.Ю. Правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних із використанням мережі Інтернет / О.Ю. Битяк // Проблеми законності : зб. наук. пр. / відп. ред. В.Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2015. – Вип. 129. – С. 198-208.

Григор'янц Галина Ігорівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану цивільно-правового регулювання авторського права в мережі Інтернет. Було розглянуто національне законодавство України з даного приводу, приведені певні проблеми, які необхідно вирішити задля подальшого вдосконалення норм та забезпечення захисту авторських прав в мережі Інтернет.

Ключові слова: національне законодавство, авторське право, мережа Інтернет, правопорушення, інформація.

Григорьянц Галина Игоревна

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ АВТОРСКОГО ПРАВА В СЕТИ ИНТЕРНЕТ: ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Статья посвящена анализу современного состояния гражданского правового регулирования авторского права в сети Интернет. Было рассмотрено национальное законодательство Украины по данному поводу, приведены определенные проблемы, которые необходимо решить для дальнейшего совершенствования норм и обеспечения защиты авторских прав в сети Интернет.

Ключевые слова: национальное законодательство, авторское право, сеть Интернет, правонарушения, информация.

Hrihorianty Halyna Igorivna

LEGAL REGULATION OF THE COPYRIGHT IN THE INTERNET: CIVIL LAW ASPECTS

This article analyzes the current state of civil-law regulation of copyright in the Internet. It has been reviewed national legislation of Ukraine on this issue, shown certain problems that necessary to solve to further improve rules and ensure the protection of copyright on the Internet.

Keywords: national legislation, copyright, Internet, delict, information.